
INFORMACJE

EWA MATYJASZCZYK
*Instytut Ochrony Roślin – Państwowy Instytut Badawczy
w Poznaniu*

STOSOWANIE OBNIŻONYCH DAWEK ŚRODKÓW OCHRONY ROŚLIN W POLSCE – AKTUALNY STAN PRAWNY

1. Wstęp

W 2009 roku Parlament Europejski przyjął nowe przepisy tzw. „pakietu pestycydowego”. Pakiet ten tworzą cztery akty prawne, które zapewne wywrą duży wpływ na praktykę ochrony roślin we wszystkich państwach członkowskich Unii, w tym w Polsce:

1. Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/128/WE ustanawiająca ramy wspólnotowego działania na rzecz zrównoważonego stosowania pestycydów;
2. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 1107/2009 dotyczące wprowadzenia do obrotu środków ochrony roślin i uchylające Dyrektywę Rady 79/117/EWG i 91/414/EWG;
3. Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/127/WE zmieniająca dyrektywę 2006/42/WE w odniesieniu do maszyn do stosowania pestycydów;
4. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady 1185/2009 w sprawie statystyk dotyczących pestycydów.

Mimo, że wyżej wymienione akty prawne zostały uchwalone i uprawomocniły się w 2009 roku to ich wejście w życie było nieco odsunięte w czasie. Dyrektywy Unii Europejskiej wymagają implementacji (wprowadzenia) do prawodawstwa państw członkowskich na mocy krajowych aktów prawnych, co jest procesem czasochłonnym. Państwa członkowskie zostały zobowiązane do przyjęcia krajowych ustaw i rozporządzeń niezbędnych do wdrożenia Dyrektywy 2009/127/WE do 15 czerwca 2011, a Dyrektywy 2009/128/WE do 14 grudnia 2011.

Rozporządzenie nr 1107/2009 podobnie jak inne rozporządzenia unijne obowiązują w państwach członkowskich bezpośrednio, czyli bez konieczności implementacji przez ustawy krajowe od 14 czerwca 2011. Rozporządzenie 1185/2009 weszło w życie dwudziestego dnia po jego opublikowaniu, czyli jeszcze w grudniu 2009, a pierwsze sprawozdanie na jego podstawie ma zostać sporządzone do 31 grudnia 2016 r.

Celem pakietu pestycydowego jest:

- a) zminimalizowanie niebezpieczeństw i zagrożeń dla zdrowia i środowiska naturalnego wynikających ze stosowania środków ochrony roślin,
- b) poprawa kontroli stosowania i dystrybucji środków ochrony roślin,
- c) zmniejszenie poziomów szkodliwych substancji aktywnych, łącznie z zastąpieniem najgroźniejszych przez bezpieczniejsze (również niechemiczne) środki alternatywne,
- d) zachęcanie do stosowania niskich dawek lub upraw wolnych od środków ochrony roślin, między innymi przez zwiększanie świadomości użytkowników, wspieranie stosowania kodeksów dobrych praktyk i rozważenie możliwego zastosowania instrumentów finansowych,
- e) stworzenie przejrzystego systemu sprawozdawczości i monitorowania postępu osiągniętego podczas realizacji celów strategii łącznie z opracowaniem odpowiednich wskaźników.

Zachęta do stosowania obniżonych dawek środków ochrony roślin znalazła miejsce w dwóch spośród wyżej wymienionych aktów prawnych: Rozporządzeniu 1107/2009 i Dyrektywie 128/2009. Jednak o ile do wprowadzenia w życie wymagań Dyrektywy 128/2009 potrzebne są krajowe akty prawne, o tyle Rozporządzenie 1107/2009 obowiązuje już od kilku miesięcy.

2. Stosowanie obniżonych dawek środków ochrony roślin w Unii Europejskiej

Racjonalne ograniczanie dawek środków ochrony roślin umożliwia obniżenie kosztów zabiegu przy zachowaniu jego skuteczności, a ponadto ogranicza zbędną chemizację środowiska naturalnego. Aby jednak osiągnąć pożądaną efekt, tzn. aby skuteczność zabiegu ochrony roślin utrzymała się na wymaganym poziomie mimo ograniczenia dawki, rolnik lub jego doradca powinni dysponować określonym zasobem wiedzy.

Oczywistą dla rolników zaletą stosowania obniżonych dawek środków ochrony roślin jest niższy koszt zabiegu ochrony roślin. Zysk rolnika z tytułu stosowania obniżonej dawki jest tym wyższy im większy areal zostaje poddany zabiegowi chemicznemu. Z drugiej jednak strony nieprzemyślane zastosowanie obniżonej dawki prowadzi bardzo często do braku skuteczności zabiegu. Całkowity brak skuteczności jest z finansowego punktu widzenia zwykle znacznie gorszy dla rol-

nika niż niewykonanie zabiegu, ponieważ do strat wywołanych działaniem organizmów szkodliwych trzeba doliczyć koszty użytego środka ochrony roślin oraz koszty zabiegu ochrony roślin.

Warto tu także podkreślić, że fakt, iż przepisy dopuszczają stosowanie obniżonych dawek nie oznacza odpowiedzialności finansowej producenta środka za gorszą skuteczność. Producent środka ochrony roślin jest odpowiedzialny za jego skuteczność tylko wtedy gdy zostanie on zastosowany w dawkach zalecanych w etykiecie. Decydując się na obniżenie dawki rolnik pozbawia się zatem prawa do reklamacji z tytułu braku skuteczności lub obniżonej skuteczności. Zachowuje pełne prawo do reklamacji jedynie w przypadku wystąpienia objawów fitotoksyczności na uprawie chronionej.

W wielu państwach członkowskich Unii Europejskiej doradcy w określonych przypadkach od dawna zalecali rolnikom stosowanie obniżonych dawek środków ochrony roślin. Mieli ku temu solidne podstawy ponieważ ze względu na dążenie do obniżania chemizacji środowiska ograniczanie dawek było od wielu lat silnie popierane przez organy administracji państwowej wielu państw Unii Europejskich, w tym szczególnie w państwach skandynawskich [Kudsk i Nistrup-Joergensen 2011]. Łączyło się to z funduszami na badania i upowszechnianie wiedzy w zakresie ochrony roślin. Instytucje naukowe działające na rzecz rolnictwa prowadziły finansowane z budżetu programy badań, mające na celu ustalenie w jakich okolicznościach obniżanie dawek przynosi najlepsze efekty. Prowadzone były kompleksowe doświadczenia, zwłaszcza dotyczące obniżania dawek w ochronie przed chwastami. Na podstawie wyników tych doświadczeń przygotowano publikacje oraz szkolenia dla rolników i doradców.

Wymagania zawarte w nowych, unijnych aktach prawnych nie są zatem dla rolników wielu państw członkowskich niczym nowym. Wręcz przeciwnie, sankcjonują one istniejącą praktykę.

3. Stan prawny w Polsce

Polscy rolnicy byli przez wiele lat w całkowicie odmiennej sytuacji niż ich koledzy na zachodzie i północy. Obowiązek aplikacji środków ochrony roślin zgodnie z wymaganiami etykiety – instrukcji stosowania dotyczył również dawek. Oznaczało to, że stosowanie dawek niższych niż w etykiecie, nawet jeśli doradca zaleciłby takie rozwiązanie, było niezgodne z prawem i podlegało karze grzywny. W ostatnich miesiącach sytuacja ta zmieniła się i warto ją przeanalizować.

Najważniejszym polskim aktem prawnym w zakresie ochrony roślin jest Ustawa o ochronie roślin, która została uchwalona przez Sejm 18 grudnia 2003 roku, a weszła w życie z dniem przystąpienia Polski do Unii Europejskiej - 1 maja 2004 roku. Ustawa ta ma w najbliższym czasie zostać zmieniona, jednak nadal

obowiązuje. Projekt nowej Ustawy o środkach ochrony roślin (uwzględniający możliwość stosowania obniżonych dawek środków ochrony roślin) jest już przygotowany i dostępny na stronach internetowych Ministerstwa Rolnictwa [Projekt 2011]. Wszystko wskazuje na to, że uchwalenie nowej ustawy o środkach ochrony roślin nastąpi dopiero za kilka miesięcy.

Obowiązująca ustawa o ochronie roślin stwierdza, że środki ochrony roślin można stosować wyłącznie zgodnie z etykietą – instrukcją stosowania (artykuł 68) oraz że zabronione jest podawanie informacji niezgodnych z etykietą – instrukcją stosowania (artykuł 67).

Mimo, że Ustawa o ochronie roślin nie została jeszcze zmieniona to sytuacja prawna w kwestii możliwości stosowania obniżonych dawek środków ochrony roślin zmieniła się kilka miesięcy temu. Przyczyną jest wejście w życie 14 czerwca bieżącego roku Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady nr 1107/2009 dotyczącego wprowadzania do obrotu środków ochrony roślin. Rozporządzenia unijne obowiązują w państwach członkowskich bezpośrednio, zatem (inaczej niż w przypadku dyrektyw) krajowe akty prawne nie są konieczne dla ich wejścia w życie. Nowe Rozporządzenie 1107/2009 dotyczące wprowadzania do obrotu środków ochrony roślin obowiązuje zatem i należy go przestrzegać.

Rozporządzenie 1107/2009 w artykule 55 wyjaśnia, że właściwe stosowanie środków ochrony roślin obejmuje stosowanie zasad dobrej praktyki ochrony roślin i spełnianie warunków ustanowionych zgodnie z zezwoleniem i podanymi w etykietach. Rozporządzenie wymaga, żeby etykieta podawała maksymalną dawkę środka (artykuł 31). Zgodnie z Rozporządzeniem stosowanie dawek wyższych od podanych w etykiecie jest zakazane, natomiast stosowanie dawek niższych jest popierane. Sama definicja „dobrej praktyki ochrony roślin” kładzie nacisk na obniżanie dawek. W świetle artykułu 3 Rozporządzenia 1107/2009 „dobra praktyka ochrony roślin” oznacza, że zabiegi z użyciem środków ochrony roślin stosowanych do danych roślin lub produktów roślinnych, zgodnie z warunkami dozwolonego stosowania, są wybierane, dawkowane i planowane tak, aby zapewnić akceptowalną skuteczność przy minimalnej niezbędnej ilości środka, z właściwym uwzględnieniem miejscowych warunków oraz możliwości zwalczania metodami mechanicznymi i biologicznymi.

Podsumowując: stan prawny w zakresie możliwości stosowania obniżonych dawek środków ochrony roślin nie jest całkiem jasny. Dwa obowiązujące obecnie w Polsce akty prawne: Ustawa o ochronie roślin i Rozporządzenie UE 1107/2009 podają w tym względzie odmienne zalecenia. Wymagania rozporządzeń unijnych są jednak nadrzędne nad prawem państw członkowskich, a obowiązujące unijne Rozporządzenie 1107/2009 zaleca stosowanie obniżonych dawek tam, gdzie to uzasadnione. W opinii autorki oznacza to, że obniżone dawki środków ochrony roślin mogą być stosowane w Polsce już obecnie.

Nie ulega również wątpliwości, że nowa polska ustawa o środkach ochrony roślin, także będzie zawierała zapisy umożliwiające stosowanie obniżonych dawek środków ochrony roślin. Odpowiednie zapisy zostały wprowadzone do aktualnego projektu ustawy.

4. Problemy związane ze stosowaniem obniżonych dawek środków ochrony roślin

Zapewnienie odpowiedniego doradztwa dla rolników w zakresie możliwości stosowania obniżonych dawek, wobec braku odpowiedniej literatury w języku polskim i dostosowanej do krajowych realiów będzie poważnym wyzwaniem na najbliższe lata. Wobec zakazu stosowania obniżonych dawek w Polsce nie publikowano żadnych poradników ani artykułów w prasie rolniczej na ten temat. Naukowcy prowadzący badania posiadają odpowiednią wiedzę, jednak często nie jest ona kompleksowa i dotyczy konkretnych środków albo upraw, które były przedmiotem badań. Brakuje literatury na ten temat przeznaczonej dla masowego odbiorcy. Rolnicy i doradcy, którzy chcieliby poszerzyć swoją wiedzę na temat stosowania środków ochrony roślin w obniżonych dawkach mają zatem problem z dotarciem do odpowiednich publikacji i informacji. Korzystanie z publikacji zagranicznych jest utrudnione ze względu na barierę językową, ponadto nie zawsze jest celowe ponieważ w różnych państwach i w różnych warunkach klimatycznych rolnictwo napotyka odmienne problemy z organizmami szkodliwymi.

Podkreślając zatem fakt, że nawet doradcy mają problem z poszerzeniem wiedzy na temat stosowania obniżonych dawek środków ochrony roślin warto również przypomnieć, że polscy rolnicy mają często problemy z dotarciem do doradcy. Liczba gospodarstw przypadających na jednego doradcę wynosiła w Polsce w 2009 roku 367 gospodarstw i wielokrotnie przewyższała zalecaną wielość 80 gospodarstw na doradcę [Matuszak 2011]. Doradców jest w naszym kraju zbyt mało, a ci którzy są ze względu na brak czasu zajmują się często głównie doradztwem związanym z uzyskaniem różnego typu dofinansowania, a nie rozwiązywaniem problemów praktyki rolniczej.

5. Wnioski

W świetle obowiązującego Rozporządzenia Unii Europejskiej 1107/2009 stosowanie obniżonych dawek środków ochrony roślin jest obecnie nie tylko możliwe ale wręcz rekomendowane. Ze względu na fakt, że Rozporządzenie to obowiązuje we wszystkich państwach członkowskich, w tym również w Polsce, rekomendacja do stosowania środków ochrony roślin w dawkach obniżonych tam, gdzie to możliwe dotyczy również polskich rolników. Pewna niespójność pomiędzy prawem

unijnym, a polskim w kwestii stosowania obniżonych dawek przestanie istnieć w najbliższych miesiącach.

Stosowanie środków ochrony roślin w obniżonych dawkach jest dla praktyki rolniczej zagadnieniem niezwykle ważnym. Jest to zagadnienie złożone, wymagające sporej wiedzy, która jest trudno dostępna. Można być pewnym, że w najbliższych latach będzie istniało ogromne zapotrzebowanie na wiedzę i jej transfer do praktyki rolniczej.

LITERATURA

1. Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/128/WE ustanawiająca ramy wspólnotowego działania na rzecz zrównoważonego stosowania pestycydów (Dz. U. UE 24.11.2009 L 309/71).
2. Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/127/WE zmieniająca dyrektywę 2006/42/WE w odniesieniu do maszyn do stosowania pestycydów (Dz. U. UE 25.11.2009 L310/29).
3. Kudsk P., Nistrup-Joergensen L. (2011): Reduced pesticide doses: experiences in the Nordic-Baltic Region and risk of selecting for resistant biotypes. Sustainable use of pesticides and integrated pest management in East-Central Europe and the Baltics IHAR-PIB, Radzików p. 49-50.
4. Matuszak E. (2011): Polskie doradztwo rolnicze wobec nowych wyzwań w ramach UE. Zagadnienia Doradztwa Rolniczego 1: 97-104.
5. Projekt Ustawy o środkach ochrony roślin 2011 <http://bip.minrol.gov.pl/DesktopModules/Announcement/ViewAnnouncement.aspx?ModuleID=1507&TabOrgID=1414&LangId=0&AnnouncementId=14136&ModulePositionId=2098> data dostępu 20.09.2011.
6. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 1107/2009 dotyczące wprowadzenia do obrotu środków ochrony roślin i uchylające Dyrektywy Rady 79/117/EWG i 91/414/EWG (Dz. U. UE 24.11.2009 L 309/1).
7. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady 1185/2009 w sprawie statystyk dotyczących pestycydów (Dz. U. UE 10.12.2009 L 324/1).
8. Ustawa z dnia 18 grudnia 2003 r. o ochronie roślin (Dz. U. 2004 Nr 11, poz. 94).

e-mail: E.Matyjaszczyk@iorpib.poznan.pl